

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

RAMOWY PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO- EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Kielce, 2017

Spis treści

Wprowadzenie	4
I. Definicja przemocy i podstawy prawne Ramowego Programu Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie	7
II. Założenia Ramowego Programu Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie	13
III. Cele Programu	15
IV. Adresaci Programu	17
V. Podmioty i osoby realizujące Program	18
VI. Zakres działań oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	19
VII. Realizacja Programu	21
VIII. Zamierzone efekty realizacji Programu	24
IX. Ewaluacja Programu	25
Bibliografia	26
Spis map i tabel	26

Wprowadzenie

Przemoc to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody.

O przemocy możemy mówić wtedy, gdy zostaną spełnione 4 warunki:

- jest to intencjonalne działanie lub zaniechanie działania;
- jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą;
- działanie lub zaniechanie jednej osoby narusza prawa i dobra osobiste drugiej;
- osoba wobec której stosowana jest przemoc, doznaje cierpienia i szkód fizycznych i psychicznych¹.

Istnienie zjawiska przemocy w rodzinie, jego skala i zasięg są poważnymi problemami społecznymi. Zjawisko to wpływa degradująco na jakość życia wszystkich osób, poddanych jego działaniu, dlatego konieczne jest podejmowanie kompleksowych działań na rzecz niwelowania skali jego występowania oraz zmniejszanie negatywnego oddziaływania na życie jednostek i grup społecznych dotkniętych tym problemem.

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie koncentruje się głównie na działaniach adresowanych do osób doznających przemocy. Jednak, aby móc skutecznie zapobiegać przemocy, zwalczać jej negatywne skutki konieczne jest podjęcie wielowymiarowych działań wobec sprawców przemocy uwzględniających prowadzenie bezpośrednich oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych, jak i doskonalenie procedur interwencyjno – prawnych. Poddawanie sprawcy, pracy korekcyjnej daje szansę na to, że będzie on w stanie zmienić schemat postępowania. Programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie są integralnym elementem kompleksowych działań zaradczych. Ich głównym założeniem jest eliminacja zachowań przemocowych, poznanie alternatywnych dla przemocy zachowań, a także zatrzymanie przemocy. Oddziaływania w postaci programów korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc powinny być uzupełniane działaniami interwencyjnymi, jak i działaniami profilaktycznymi mającymi na celu zapobieganie wszystkim formom przemocy. Ponadto należy rozszerzać ofertę pomocy osobom, które ukończyły program oddziaływań korekcyjno-edukacyjny o programy terapeutyczne.

¹ *Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia"*

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego realizując zadania Samorządu Województwa na mocy art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) opracował Ramowy Program Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie.

Ramowy Program Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie został opracowany w oparciu o aktualnie obowiązujące akty prawne, i jest spójny z Wojewódzkim Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017 – 2022, stanowi integralną część systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ramowy Program określa wytyczne do programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowanych w regionie świętokrzyskim. Określa cele, działania oraz wskazuje zagadnienia, na które należy zwrócić szczególną uwagę realizując tego typu programy.

Założenia ramowego programu adresowane są do osób pracujących ze sprawcami przemocy w rodzinie w nurcie interwencyjnym, tj. do pracowników socjalnych, policjantów, kuratorów, członków Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, osób tworzących skład zespołów interdyscyplinarnych oraz terapeutów chcących rozszerzyć umiejętności pracy terapeutycznej z osobami stosującymi przemoc. W pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie stosuje się obecnie w Polsce różnorodne modele pracy, dominującym jest model z Duluth, popularyzowany jest również model Partner. Za skuteczny uważa się także oddziaływanie oparte na podejściu skoncentrowanym na rozwiązaniach (TSR). Model podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach pozwala na osiągnięcie celów ustalonych wspólnie z klientem przy maksymalnym wykorzystaniu istniejących zasobów. Powiaty wdrażają też modele mieszane, tworząc autorskie programy korekcyjno – edukacyjne, wykorzystujące elementy z każdego wyżej wymienionych nurtów pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. Istotą oddziaływań nie jest bowiem wybór nurtu pracy a jej skuteczność, która ocenia się po zmianie zachowań uczestnika programu na nieprzemocowe. Współcześnie w programach dla sprawców dominuje poszukiwanie modelu integracyjnego, tzn. łączącego wybrane elementy tradycyjnych modeli.

Dotyczy to przede wszystkim integracji następujących elementów:

- edukacji na temat kulturowo-obyczajowych zjawisk wspierających i przeciwstawiających się przemocy oraz konfrontowanie ze stereotypami promującymi przemoc,
- promocję wartości i idei wspierających godność osoby, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci, a także odpowiedzialność za osobiste decyzję i gotowość ochrony słabszych,
- stosowania procedur behawioralno-poznawczych w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą,
- uczenia umiejętności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej oraz samokontroli.

Ramy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych zawarte w niniejszym Programie mogą stanowić podstawę dla opracowania i realizacji programów powiatowych, uwzględniających lokalną specyfikę.

Programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowią integralną część systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz powinny uzupełniać różne formy interwencji podejmowanych wobec sprawców.

Instytucje i organizacje realizujące programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, powinny tworzyć system monitorowania zachowania związanego z przemocą u osób uczestniczących w programie, w trakcie trwania programu i do 3 lat po jego zakończeniu oraz współpracować z instytucjami i organizacjami prowadzącymi programy przeciwdziałania przemocy i pomagania ofiarom przemocy w rodzinie².

² Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020.

I. Definicja przemocy i podstawy prawne Ramowego Programu Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie

Definicja przemocy w rodzinie.

Precyzyjna definicja przemocy określona jest w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) w art. 2 pkt 2:

„Ilekroć w ustawie jest mowa o przemocy w rodzinie – należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślnie działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób (...), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym i psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne osób dotkniętych przemocą”.

Jedna z najczęściej używanych definicji, określających zjawisko przemocy w rodzinie mówi, iż „przemoc to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie lub zaniechanie skierowane ku członkowi rodziny, powodujące szkody i cierpienie oraz naruszające godność i prawa jednostki”³.

Definicja ta zawiera cztery podstawowe kryteria, na podstawie których, najczęściej, rozpoznaje się przemoc w rodzinie, są to:

- **Intencjonalność** – działania sprawcy są celowe i zamierzone, ukierunkowane najczęściej na zdobywanie kontroli nad drugim człowiekiem, czy też wymuszenie bezwzględego posłuszeństwa;
- **Dysproporcja sił** – brak równowagi sił w rodzinie – jedna osoba jest zdecydowanie silniejsza od pozostałych osób i mając tego świadomość wykorzystuje swoją przewagę;
- **Naruszenie godności i praw** – osoba stosująca przemoc, narusza godność innych osób np.: deprecjonowanie, poniżanie, wyśmiewanie, ośmieszanie;
- **Powodowanie cierpienia i szkód** – osoby dotknięte przemocą doznają bardzo bolesnych szkód psychicznych i fizycznych.

³ K. Michalska, D.Jaszczak – Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, PARPA, Warszawa 2009, s. 5.

Przemoc przyjmuje różne formy, jak np. psychiczna, słowna, fizyczna, materialna, seksualna czy zaniedbanie. Najczęściej występują one w połączeniu ze sobą. Osoby doświadczające przemocy często nie zdają sobie sprawy z tego, iż są objęte kilkoma jej formami jednocześnie.

Specjaliści zajmujący się zjawiskiem przemocy domowej zauważyli, a potwierdziły to osoby jej doznające, iż przemoc w rodzinie najczęściej nie jest jednorazowym zdarzeniem. Najczęściej powtarza się w dość charakterystycznym schemacie, tzw. „cyklem przemocy”, opisanym przez dr Lenore Walkier.

Wyszczególnione zostały następujące fazy cyklu przemocy:

- **Faza narastania napięcia** – określona mianem „ciszy przed burzą” – pozornie wszystko wydaje się w porządku, ale w relacjach odczuwa się stałe napięcie; sprawca jest rozdrażniony, łatwo wpada w złość, jest pełen pretensji; jednocześnie przerzuca odpowiedzialność za taki stan rzeczy na partnera/partnerkę;
- **Faza ostrej przemocy** – w której wzbierające napięcie eksploduje, powoduje wybuch emocji, często zupełnie niekontrolowany, zazwyczaj nieadekwatny do przyczyny, którą podaje sprawca i niewiele ma z nią wspólnego;
- **Faza miodowego miesiąca** – chęć zadośćuczynienia, zapobieżenia konsekwencjom, o których mówi ofiara (rozwód, sprawa karna, ograniczenie władzy rodzicielskiej) powoduje, że sprawca okazuje skruchę, angażuje się w naprawianie szkód, obiecuje poprawę, składa deklaracje; To właśnie ten moment, o którym często mówią przedstawiciele policji i wymiaru sprawiedliwości, w którym ofiary przemocy wycofują skargi i sprawy, gdyż mają złudną nadzieję na poprawę⁴.

⁴ Tamże, s. 15 – 17.

Podstawy prawne Ramowego Programu Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie.

Ramowy Program Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych Wobec Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie określają następujące akty prawne:

- **Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390 j.t.)** – w szczególności przepisy:

Art. 6 ust. 6 „*Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:*

1. *Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;*
2. *Inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;*
3. *Opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;*
4. *Organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.*”

Art. 4. „*Wobec osób stosujących przemoc w rodzinie stosuje się przewidziane w niniejszej ustawie środki mające na celu zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami pokrzywdzonymi oraz oddziaływania korekcyjno – edukacyjne.*”

- **Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020 (Monitor Polski, Dziennik Urzędowy RP z dnia 9 czerwca 2014 r., poz. 445)** – w szczególności:

Podpunkt 3.3. „*Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie*” (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390 j.t.);

- **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych wobec osób prowadzących oddziaływania korekcyjno – edukacyjne (Dz. U. z dnia 8 marca 2011 r. Nr 50 poz. 259) – §4 i §5** określają, w jakim celu i do kogo w szczególności kierowane są oddziaływania korekcyjno – edukacyjne tj.:

§4 Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie prowadzone są w celu:

1. Powstrzymania osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
2. Rozwijania umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
3. Kształtowania umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez używania przemocy w rodzinie;
4. Uznania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za zastosowanie przemocy;
5. Zdobycia i poszerzenia wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie;
6. Zdobycia umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy; uzyskania informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

§5 Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie są kierowane w szczególności do:

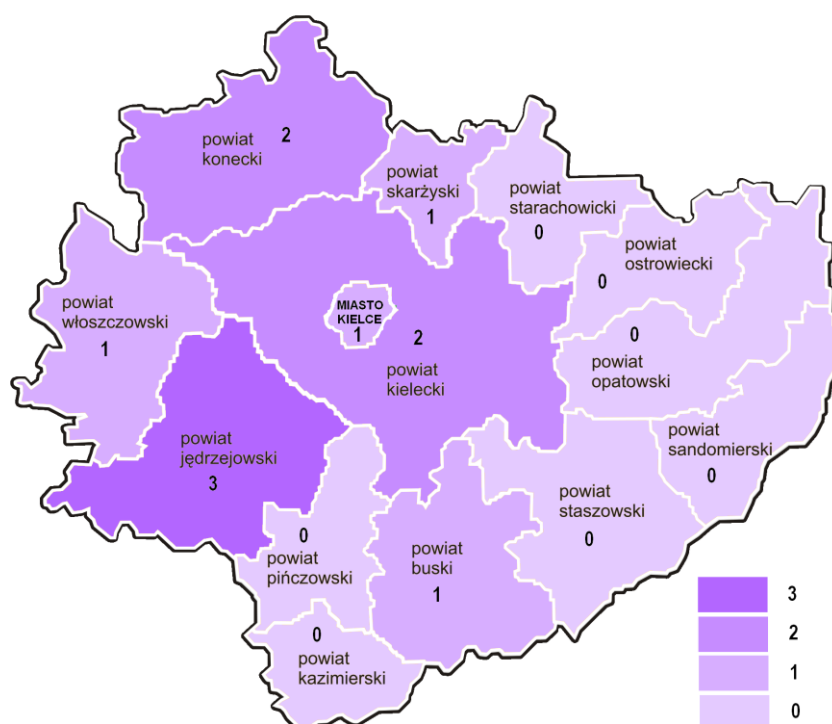
1. Osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, obowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych;
 2. Osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno – edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii;
 3. Osób, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w programie korekcyjno – edukacyjnym.
- **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011r. Nr 209 poz. 1245);**
 - **Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017 – 2022 (Uchwała.....)**
 - **Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016r., Nr 930 tj.);**

- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016r., Nr 487 tj.);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2016r. Nr 224 tj.).

Analiza stosowania programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w regionie świętokrzyskim

Jednym z elementów diagnozy w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie opracowanej na potrzeby Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017 – 2022 jest analiza ilościowa dotycząca stosowania programów korekcyjno-edukacyjnych w poszczególnych powiatach regionu.

Mapa 1. Liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych realizowanych w świętokrzyskich powiatach w 2015r.

Źródło: Opracowanie własne ROPS, na podstawie sprawozdania CAS za 2015r.

Najwięcej programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w 2015 roku realizował powiat jędrzejowski (3), następnie powiat kielecki (2) oraz konecki (2).

W powiatach: buskim (1), skarżyskim (1), włoszczowskim (1) oraz w mieście Kielce (1). Zrealizowano po jednym programie oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych. W 2015 roku 7 powiatów nie realizowało programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy. Są to powiat: kazimierski, opatowski, ostrowiecki, pińczowski, sandomierski, starachowicki i staszowski.

Tabela 1. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w 2015 r.

	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Liczba osób które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	2	154	156
Liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	0	51	51
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	0	11	12

Opracowanie własne ROPS/ źródło na podstawie sprawozdania CAS za 2015 r.

W regionie w 2015 roku nastąpił wzrost liczby osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych o ponad 7% w stosunku do 2014 roku. Natomiast liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w 2015 roku wzrosła o 45% w odniesieniu do 2014 roku.

Monitoring udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w 2015 roku wykazuje, iż uczestnikami programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych są głównie mężczyźni. W 2015 roku 156 osób przystąpiło do programu, z czego 33% ukończyło. 22% mężczyzn po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciło do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie.

Praktyka wskazuje na skuteczność wdrożonych modeli pracy w zrealizowanych na terenie województwa świętokrzyskiego programach korekcyjno – edukacyjnych. Ich zakres tematyczny, użyte formy i narzędzia pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie przyniosły zadawalające rezultaty.

II. Założenia Programu Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie

1. Instytucje zlecające realizację programów dla sprawców przemocy powinny kierować się uniwersalnymi wskazówkami wynikającymi z dotychczasowej praktyki i wiedzy:
 - najważniejszym założeniem wszelkich działań podejmowanych wobec sprawców przemocy – powinno być zapewnione poczucie bezpieczeństwa osoby będącej ofiarą;
 - realizowane programy muszą przyczyniać się do konstruktywnych zmian w zachowaniu, przekonaniach, a także odpowiedzialności za własne czyny sprawców przemocy, przy jednoczesnym poszanowaniu ich godności osobistej;
 - nadrzędnym celem programów edukacyjno-korekcyjnych winna być praca psychologiczna i terapia osób stosujących przemoc w rodzinie
 - osoby zaangażowane w realizację programów powinni wykazywać się wysokimi standardami opartymi na aktualnej wiedzy i badaniach oraz zasadach i normach etycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
 - należy promować i motywować realizatorów programów do przestrzegania standardów etycznych opartych na wiedzy i badaniach.

2. Istotne jest uzgodnienie zbioru podstawowych przekonań i sądów dotyczących mechanizmów przemocy domowej oraz sposobów jej powstrzymywania w momencie tworzenia zawartości merytorycznej programów. Najważniejsze z nich to:
 - przemoc domowa jest zachowaniem wyuczonym, przynoszącym straty oraz zyski dla jej sprawcy;
 - odpowiedzialność za jej stosowanie ponosi wyłącznie sprawca;
 - stosowanie przemocy nie może być w żaden sposób usprawiedliwiane;
 - przemoc domowa jest wynikiem nadużywania siły i władzy oraz dążeniem do przejęcia pełnej kontroli nad członkiem rodziny;
 - korzenie przemocy domowej tkwią w stereotypach kulturowych i obyczajowych przyczyniając się do usprawiedliwiania dyskryminacji jednostek i grup społecznych.

3. Zawartość merytoryczna programów powinna się koncentrować na następujących elementach:

- *treści edukacyjne* – program powinien dostarczać informacji na temat dynamiki powstawania przemocy oraz wyjaśniać procesy socjalizacyjne sprzyjające powstawaniu wzorców zachowań pomocowych;
- *rozpoznanie i zmiana systemu przekonań i postaw osobistych* – program powinien tworzyć okazję obserwowania i refleksji dotyczących osobistego systemu przekonań, postaw i nastawień, które wzmacniają stosowanie przez nich przemocy – promowane powinny być alternatywne do przemocowych wartości i postawy;
- *praca nad zmianami behawioralno – poznawczymi* – stwarzająca możliwość zmian w dotychczasowym sposobie myślenia i zachowań w relacjach z osobami bliskimi, uwzględniającą pozytywne wartości (szacunek, życzliwość wobec osób bliskich).

Istotne jest stworzenie na danym terenie sprawnie funkcjonującej współpracy osób i środowisk zawodowych zajmujących się tym problemem, w szczególności zespołów interdyscyplinarnych czy grup roboczych. Należy zatem odpowiednio przygotować i zadbać o podnoszenie kwalifikacji osób reprezentujących różne służby m.in.: Policję, Prokuraturę, Sądy, Komisje ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, PCPR, OPS itp. Wspólny wysiłek przedstawicieli ww. podmiotów może stanowić drogę nakazową, a poprzez działania prokuratury i sądu mobilizowana jest znaczna część sprawców przemocy do współpracy.

Program winien być spójny i oparty na jasnych regułach. Należy również określić współpracę z innymi podmiotami (organizacjami, instytucjami) działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na danym terenie.

Okres realizacji ma być adekwatny do deficytów jakie posiada osoba stosująca przemoc w rodzinie i celów Programu.

III. Cele Programu

CEL GŁÓWNY:

ZWIĘKSZENIE POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE POPRZEZ ZMIANĘ ZACHOWAŃ OSOBY STOSUJĄCEJ PRZEMOC W RODZINIE

Cele szczegółowe:

I. Obszar pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie

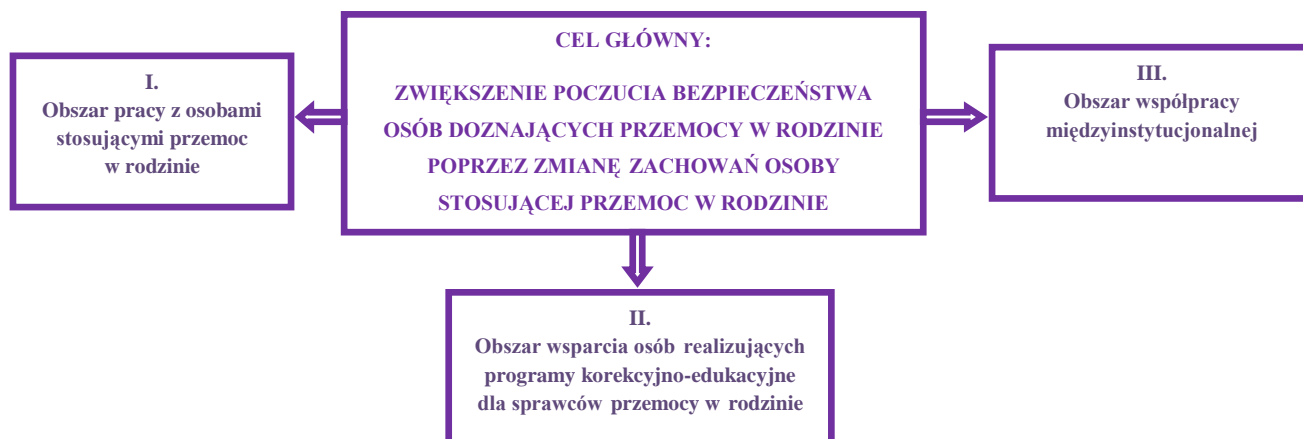
1. Powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy.
2. Dostarczanie osobie stosującej przemoc w rodzinie informacji na temat przemocy w rodzinie (mechanizmy powstawania, rozpoznawanie sygnałów ostrzegawczych zapowiadających wybuch agresji).
3. Przełamywanie mitów dotyczących ról w rodzinie oraz sposobów wywierania wpływu.
4. Wzbudzenie motywacji do zmiany sytuacji życiowej sprawcy przemocy.
5. Zwiększanie wiedzy oraz kompetencji, dotyczących konstruktywnych sposobów radzenia sobie ze złością i agresją.
6. Kształtowanie umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez używania przemocy.
7. Nauka nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów w rodzinie bez użycia przemocy.
8. Nauka umiejętności konstruktywnego wyrażania uczuć.
9. Uzyskanie informacji o możliwości korzystania z działań interwencyjnych, pomocowych, prawnych, psychologicznych itp.
10. Opracowanie własnego planu bezpieczeństwa w sytuacjach zagrożonych użyciem przemocy.

II. Obszar wsparcia osób realizujących programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie

1. Podnoszenie kwalifikacji osób realizujących programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców przemocy.
2. Zapobieganie wypalaniu zawodowemu realizatorów programów poprzez superwizję.
3. Promowanie wdrażania programów pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie takim jak: Program z Duluth, Trening Zastępowania Agresji, Terapia Skoncentrowana na Rozwiązaniach, KOMUNIKACJA BEZ PRZEMOCY Marshalla B. Rosenberga

III. Obszar współpracy międzyinstytucjonalnej

- II. Inicjowanie współpracy z instytucjami i organizacjami, działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy.
- III. Współpraca Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie z gminnymi zespołami interdyscyplinarnymi i grupami roboczymi.
- IV. Podejmowanie działań na rzecz podnoszenia świadomości społecznej dotyczącej problematyki przemocy domowej.

IV. Adresaci Programu

Założone cele i działania zaplanowane do realizacji programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych mają za zadanie zmianę w zakresie zachowań i postaw osób stosujących przemoc wobec bliskich.

Adresatami programu są:

1. Osoby stosujące przemoc w rodzinie:

- ✓ zobowiązane przez sąd do udziału w zajęciach, wobec których sąd zawiesił warunkowo wykonanie kary i zobowiązał je do uczestnictwa w programie korekcyjno – edukacyjnym,
- ✓ osoby skazane za czyny z użyciem przemocy w rodzinie, odbywający karę pozbawienia wolności w zakładach karnych,
- ✓ osoby zmotywowane przez członków zespołów interdyscyplinarnych bez formalnego obowiązku udziału w programie,
- ✓ uczestnicy, którzy chcą wziąć udział w programie z własnej inicjatywy, w skutek zmian zachowań i konsekwencji jakie w związku z tym pojawiły się w ich życiu,
- ✓ osoby stosujące przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno – edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii.

2. Osoby pracujące z osobami stosującymi przemoc w rodzinie – przedstawiciele różnych instytucji (pracownicy socjalni, policjanci, kuratorzy, członkowie Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, terapeuci, pedagodzy, psychologowie), jak również organizacji pozarządowych przeciwdziałający przemocy w rodzinie.

3. Osoby doświadczające przemocy domowej i jej świadkowie – do nich adresowane są tylko niektóre działania wchodzące w zakres działań korekcyjno – edukacyjnych mających na celu zebranie informacji dotyczących funkcjonowania sprawcy przemocy w rodzinie w relacjach z bliskimi w trakcie udziału w programie.

4. Mieszkańcy regionu świętokrzyskiego – udział w wydarzeniach inicjowanych w ramach działań profilaktycznych.

V. Podmioty i osoby realizujące Program

Zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (**Dz. U. z 2015 r., poz. 1390 j.t.**), **opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie należy do zadań zleconych z administracji rządowej realizowanych przez powiat.**

Powiat może zlecić opracowanie i realizację programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2016 poz. 239) podmiotom wymienionym w art. 3 tejże ustawy.

Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne mogą być prowadzone przez osoby, które:

1. Ukończyły studia II stopnia na jednym z kierunków: psychologia, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej, albo na innym kierunku uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, resocjalizacji.
2. Posiadają zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie.
3. Mają udokumentowany co najmniej 3 letni staż pracy w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zalecane jest, aby:

- ↳ oddziaływania korekcyjno – edukacyjne prowadzone były przez dwie osoby odmiennej płci,
- ↳ osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno – edukacyjne miały możliwość korzystania z superwizji.

VI. Zakres działań w ramach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Program powinien koncentrować się wokół oddziaływań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na zmianę postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego występowania przemocy oraz zwiększy ich zdolność do kontroli nad zachowaniami niepożądanymi i do poprawnego współżycia w rodzinie. Oddziaływania te powinny być uzupełniane oddziaływaniami systemowymi.

Podmiot realizujący oddziaływania korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie powinien opracować własny program, gdyż przeprowadzając diagnozę społeczną w kierunku ustalenia rozmiarów przemocy w rodzinie należy uwzględnić specyfikę badanego obszaru – trudności, zasoby i potrzeby tam zastałe. Ta analiza pozwoli na wskazanie kierunków działań w zakresie oddziaływań dla osób stosujących przemoc.

Można tu wyróżnić działania diagnostyczne skupione na:

- ✓ Diagnozie środowiska, w którym program jest realizowany (częstotliwość zgłaszanych sytuacji z użyciem przemocy wobec rodziny, ilość założonych Niebieskich Kart, ilość osób stosujących przemoc w rodzinie, dostępność do instytucji, osób bądź organizacji pozarządowych świadczących działania w obszarze oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc, dostępność do pomocy specjalistycznej: psychologicznej, prawnej czy psychiatrycznej;
- ✓ Indywidualnej diagnozie sytuacji „przemocowej” osoby zgłaszającej się do programu.

Działania w zakresie profilaktycznym powinny obejmować szeroko rozumiane działania uświadamiające: rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych oraz informacji teleadresowych o podmiotach udzielających pomocy, prowadzenie poradnictwa zapobiegającego przemocy w rodzinie, organizowanie różnych form doskonalenia umiejętności pomocnych w sytuacjach silnego stresu, jak również umiejętności rodzicielskich i wychowawczych, prowadzenie działań informacyjnych dla rodziców, nauczycieli, uczniów.

Działania korekcyjno – edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie powinny koncentrować się na:

- ✓ prowadzeniu grupy korekcyjno – edukacyjnej, która ma jasno ustalone zasady uczestnictwa i naboru, dającej uczestnikowi możliwość skonfrontowania się z problemami i przekonaniem, które prowadziły do stosowania przemocy, a co za tym idzie nabycie zachowań prospołecznych;
- ✓ konsultacjach indywidualnych – diagnozujących zgłaszane problemy, omawiających rozwiązania stosowane do tej pory oraz konsekwencje z nich wynikające – jakie poniosła rodzina i sam sprawca przemocy;
- ✓ edukację w zakresie prawidłowego działania rodziny – postawy rodzicielskie, podział ról w rodzinie, praca nad relacjami z głównym nastawieniem na relacje z dzieckiem w zakresie dbałości o jego potrzeby oraz wspieranie rozwoju, wyrównywanie deficytów;
- ✓ pomoc prawną – w zakresie ustalenia własnej sytuacji, procedur prawnych;
- ✓ opracowaniu Programów Psychologiczno – Pedagogicznych (indywidualnych i grupowych);
- ✓ konsultacje dla członków rodziny – poszukiwanie skutecznych i konstruktywnych rozwiązań polepszających jakość życia z osobą stosującą przemoc;
- ✓ udostępnianie materiałów edukacyjnych na temat przemocy w rodzinie.

Działania szkoleniowe powinny koncentrować się na organizowaniu specjalistycznych szkoleń, warsztatów, konferencji, które stwarzają możliwości wymiany doświadczeń zawodowych. Organizowanie superwizji oraz konsultacji w zakresie pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie dbające o jakość pracy trenerów pracujących z osobami stosującymi przemoc w rodzinie, zwiększających umiejętności odreagowywania emocji w relacji z beneficjentami wsparcia, a także wzmacniające zasoby terenów. Podczas tych działań winny być upowszechniane materiały informacyjne dotyczące przemocy w rodzinie: broszury, ulotki oraz specjalistyczne czasopisma i literatura.

VII. Realizacja Programu

Każdy podmiot realizujący oddziaływania korekcyjno – edukacyjne powinien opracować swój indywidualny program.

Realizacja programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wymaga uwzględnienia specyfiki różnych grup sprawców przemocy. Bezpośredni odbiorcy programu, czyli sprawcy przemocy stanowią grupę zróżnicowaną pod wieloma względami:

1. Kwalifikowanie do programu:

- ✓ sprawcy skazani za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywający karę pozbawienia wolności w zakładach karnych;
- ✓ sprawcy skazani za czyny związane ze stosowaniem przemocy, wobec których sąd zawiesił warunkowo wykonanie kary, zobowiązując ich do uczestnictwa w programie korekcyjno – edukacyjnym;
- ✓ sprawcy przemocy uczestniczący w terapii uzależnienia od alkoholu;
- ✓ osoby skierowane z procedury „Niebieskiej Karty”;
- ✓ osoby zgłaszające się do uczestnictwa w programie w wyniku innych okoliczności.

2. Występowanie uzależnienia od alkoholu:

- ✓ przemocy domowej towarzyszy często nadużywanie alkoholu, nie ma jednak bezpośredniego związku przyczynowego pomiędzy uzależnieniem a stosowaniem przemocy;
- ✓ zakończenie leczenia odwykowego nie jest jednoznaczne z powstrzymaniem przemocy – zdarza się, że stosowanie przemocy może ulec nasileniu;
- ✓ aby wyeliminować przemoc sprawca musi zostać poddany oddziaływaniom korekcyjno – edukacyjnym.

3. Poziom świadomości/zaprzeczania:

- ✓ nisko zmotywowani i uświadomieni sprawcy wymagają w pierwszej kolejności położenia nacisku na psychoedukację, a następnie oddziaływań polegających na korekcji zachowań;
- ✓ przyznanie się sprawcy do dokonanej przemocy jest warunkiem pozytywnego ukończenia programu korekcyjno – edukacyjnego;
- ✓ szkolenia specjalistyczne dla osób stosujących przemoc: podejście skoncentrowane na rozwiązaniach (TSR).

Podstawową formą oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych jest praca grupowa. Ewentualnym uzupełnieniem pracy grupowej może być praca indywidualna.

Praca z osobą stosującą przemoc w rodzinie w ramach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wymaga szeroko rozumianego rozpoznania diagnostycznego i powinna obejmować następujące zagadnienia:

- ✓ okoliczności skierowania do programu;
- ✓ określenie czy uczestnik zakwalifikowany do programu aktualnie stosuje przemoc;
- ✓ najgroźniejsze i typowe formy i okoliczności zachowań przemocowych;
- ✓ określenie aktualnej sytuacji rodzinnej i zawodowej;
- ✓ cechy osobiste sprawcy przemocy ważne dla pracy korekcyjnej;
- ✓ historię relacji, w których występuje przemoc;
- ✓ wykaz interwencji związanych z przemocą;
- ✓ historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie zaburzeń psychicznych;
- ✓ nadużywanie alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych;
- ✓ kontakty z wymiarem sprawiedliwości;
- ✓ charakterystyka zachowań i postaw przemocowych;
- ✓ historia edukacyjno – zawodowa.

W programach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych nie mogą uczestniczyć osoby, których stan psychiczny wyklucza osiągnięcie celu programu, w szczególności osoby upośledzone umysłowo, chore psychicznie lub z poważnymi zaburzeniami psychicznymi.

W każdym programie powinny być opracowane reguły uczestnictwa w formie dokumentu podpisanego przez uczestników. Reguły te powinny obejmować w szczególności:

- ✓ formalne wymogi uczestnictwa w programie;
- ✓ zasady zachowania w trakcie pracy w grupie;
- ✓ obowiązek powstrzymania się od stosowania przemocy wobec członków rodziny i innych osób;
- ✓ wymóg uznania odpowiedzialności za stosowaną przemoc;
- ✓ wymóg powstrzymania się od spożywania napojów alkoholowych oraz środków psychoaktywnych wszystkich uczestników w tym również osób, które odbyły leczenie odwykowe;
- ✓ konsekwencje za uchylenie się od udziału w programie wobec osób, których uczestnictwo związane jest z decyzjami sądu ograniczającymi wolność osobistą.

W ramach programu zajęcia powinny być prowadzone w grupach maksymalnie 15 osobowych, a cykl szkoleniowy powinien obejmować minimum 60 – 120 godzin zajęć odbywających się maksymalnie raz w tygodniu. W praktyce będzie to uzależnione od rodzaju i specyfiki grupy sprawców. Instytucja realizująca program powinna na bieżąco monitorować zachowania sprawców, zarówno w trakcie, jak i w okresie po jego zakończeniu. Są również zobligowane do bieżącego dokumentowania prowadzonych oddziaływań grupowych i indywidualnych.

VIII. Zamierzone efekty realizacji Programu

Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych powinien koncentrować się na osiągnięciu zamierzonych efektów:

1. Zatrzymanie lub zmniejszenie przemocy w rodzinie.
2. Zwiększenie samokontroli złości u osób stosujących przemoc.
3. Zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
4. Poprawa sposobu funkcjonowania rodziny.
5. Zwiększenie społecznej wrażliwości i zaangażowania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
6. Podniesienie jakości pomocy udzielanej osobom stosującym przemoc w rodzinie i ich bliskim dotkniętym przemocą.
7. Pogłębianie wiedzy społeczeństwa na temat zjawiska przemocy w rodzinie.
8. Zmiana postaw społecznych wobec przemocy w rodzinie.

IX. Ewaluacja Programu

Zasadność i efektywność programu korekcyjno – edukacyjnego wobec osób stosujących przemoc w rodzinie można określić przez bieżące monitorowanie realizacji programu przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań, a wyniki tych działań powinny zostać wykorzystane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnieniem dalszych metod oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych.

Istnieje więc potrzeba jasnego i klarownego określenia konkretnych rezultatów programu. Należy zwrócić szczególną uwagę na wskaźniki dotyczące:

- ✓ uczestnictwa w programie – ile osób rozpoczęło udział w spotkaniach, ile go ukończyło, czy udział w grupie przyczynił się do zatrzymania przemocy;
- ✓ stopień zmiany zachowań i postaw uczestników zajęć;
- ✓ oceny jakości zajęć – sposób prowadzenia, osobista korzyść z uczestnictwa w programie, przydatność przekazywanych informacji;
- ✓ skuteczność interwencji wobec osób stosujących przemoc – także w ramach zespołów interdyscyplinarnych, grup roboczych oraz procedury „Niebieskiej Karty”.

Zgodnie z Rozporządzeniem MPiPS z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno – edukacyjne (Dz. U. z 2011 r. Nr 50 poz. 259): *„Przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie objęte są działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi prowadzonymi przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych, a wyniki tych działań są wykorzystane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnieniem dalszych metod oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych.”*

Bibliografia:

Michalska K., Jaszczak – Kuźmińska D., „*Przemoc w rodzinie*”, Warszawa 2009.

Spis map i tabel:

Mapa 1. Liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych realizowanych w świętokrzyskich powiatach w 2015 r.

Tabela 1. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno -edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w 2015 r.